

กฎอนามัยระหว่างประเทศ ค.ศ. 2005 (International Health Regulations 2005: IHR)

กฎอนามัยระหว่างประเทศ (International Health Regulations หรือ IHR) เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization หรือ WHO) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันควบคุมโรคที่อาจมีผลกระทบต่อการเดินทางและการค้าขายระหว่างประเทศ กฎอนามัยระหว่างประเทศฉบับแรกเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2512 (1969) ซึ่งประเทศสมาชิกองค์การอนามัยโลกได้ถือปฏิบัติติดต่อกันมาจนถึงปี พ.ศ. 2550 เนื่องจากข้อกำหนดต่าง ๆ ตามกฎหมายอนามัยฉบับนี้ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านสาธารณสุขในปัจจุบัน และจากการที่มีบางประเทศใช้ปัญหาโรคติดต่อระหว่างประเทศเป็นข้อกีดกันทางการค้า การปกปิดข้อมูล การใช้มาตรการที่รุนแรงเกินจำเป็น เช่น การกักตัว การห้ามเข้าประเทศ การเลือกปฏิบัติ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล องค์การอนามัยโลกจึงได้ร่วมกับประเทศสมาชิกจัดทำกฎอนามัยระหว่างประเทศฉบับใหม่ขึ้นมา เพื่อให้สามารถตรวจจับการระบาดของโรคหรือภัยคุกคามด้านสาธารณสุขวางมาตรการป้องกันควบคุมโรค และลดผลกระทบต่อการเดินทาง/ขนส่ง ระหว่างประเทศ โดยได้ผ่านการรับรองจากสมาชิกทุกประเทศ ในที่ประชุมสมัชชาอนามัยโลกเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548 (2005) กฎอนามัยระหว่างประเทศฉบับใหม่นี้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป

ตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) ประเทศสมาชิกและองค์การอนามัยโลกจะต้องพัฒนาสร้างความเข้มแข็ง และรักษาระดับความสามารถในการตรวจจับ ประเมิน แจ้งความและได้กำหนดเกี่ยวกับการรับรอง ความถูกต้องของข้อมูล พร้อมทั้งข้อพึงปฏิบัติต่างๆ สำหรับประเทศสมาชิกและองค์การอนามัยโลก หากเกิดหรืออาจเกิดภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public Health Emergencies of International Concern หรือ PHEIC) ทั้งนี้ประเทศต่างๆ จะต้องพัฒนาสมรรถนะหลักของประเทศในการดำเนินการเฝ้าระวังและแก้ไขสถานการณ์ รวมทั้งพัฒนาสมรรถนะของท่าอากาศยาน ท่าเรือ และจุดผ่านแดนทางบกต่างๆ เพื่อเป็นการประกันความปลอดภัยทางด้านสาธารณสุขทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก ซึ่งจะครอบคลุมการเฝ้าระวังและการแก้ไขภาวะฉุกเฉินทั้งทางด้านโรคติดต่อโรคที่เกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี สารเคมี และอาหาร ที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นอันตราย หรืออาจเป็นภัยคุกคามด้านสาธารณสุขในประเทศหรือระหว่างประเทศ โดยมีกำหนดเวลาไม่เกิน 5 ปี นับจากวันที่กฎอนามัยฉบับนี้มีผลบังคับใช้กฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 (2005) ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องแจ้งเหตุแก่องค์การอนามัยโลกภายใน 24 ชั่วโมง และรีบดำเนินการควบคุมป้องกันโรคหากพบโรคแม้เพียง 1 รายในประเทศนั้นๆ ได้แก่ ไข้ทรพิษ (Smallpox) โปлио (Polio) ซาร์ส (Sars) และไข้หวัดใหญ่ในคนที่เกิดจากเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ (Human influenza caused by a new subtype)

สาระสำคัญของกฎอนามัยระหว่างประเทศ

ตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2512 (1969) ประเทศสมาชิกและองค์การอนามัยโลกได้กำหนดโรคที่ต้องควบคุมและรายงานไว้ 3 โรค ได้แก่ อหิวาตกโรค กาฬโรค และไข้เหลือง โดยได้กำหนดวิธีการรายงาน มาตรการควบคุมโรค การกักกัน การสุขาภิบาล การดำเนินการด้านการเข้าเมือง ศุลกากรขนส่งทางเรือ ทางอากาศ การดำเนินการของการท่าและด่านต่าง ๆ ประเทศไทยได้นำข้อตกลงดังกล่าวมากำหนดในพระราชบัญญัติควบคุมโรคติดต่อ พ.ศ. 2523 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ตลอดจนกฎระเบียบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

องค์การอนามัยโลก ร่วมกับประเทศสมาชิกได้มีการทบทวนกฎอนามัยระหว่างประเทศใหม่เนื่องจากฉบับเดิมไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพราะมีบางประเทศใช้ปัญหาโรคติดต่อระหว่างประเทศเป็นข้อกีดกันทางการค้า การปกปิดข้อมูล การใช้มาตรการที่รุนแรงเกินความจำเป็น โดยกฎอนามัยระหว่างประเทศฉบับใหม่มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจับการระบาดของโรคและภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข ซึ่งกฎอนามัยระหว่างประเทศฉบับใหม่ได้รับการรับรองจากการประชุมสมัชชาขององค์การอนามัยโลก และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2550 สาระสำคัญของกฎอนามัยระหว่างประเทศ ประกอบไปด้วย

- วัตถุประสงค์** เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคและการควบคุมโรคที่อาจเกิดจากภัยสุขภาพและการเดินทางข้ามประเทศ (ตามกฎอนามัยระหว่างประเทศหมายถึง) โรคหรือภัยสุขภาพที่เกิดจากผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาพของมนุษย์และชีวภาพ (พืชสัตว์, แบคทีเรีย, สารเคมี, หรือรังสี) โดยไม่ให้มีผลกระทบต่อการขนส่งและการค้าระหว่างประเทศ (International traffic and trade) ซึ่งต้องไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศ
- ผู้ดำเนินการ** ประเทศสมาชิกจะดำเนินการผ่านจุดประสานงานกฎอนามัยระดับชาติ (National IHR Focal Point) ซึ่งสำหรับประเทศไทยได้มีการมอบหมายให้สำนักโรคติดต่ออันตราย กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่เป็นจุดประสานงานกฎอนามัยระดับชาติ
- โรคและภัยสุขภาพที่เข้าเกณฑ์ตามแนวทางที่กำหนด**
 - โรคติดต่อที่ประเทศภาคีต้องแจ้งต่อองค์การอนามัยโลก แม้จะมีผู้ป่วยเพียงรายเดียวภายใน 24 ชั่วโมง และต้องรีบดำเนินการควบคุมป้องกันโรคทันทีที่ทราบว่ามี การระบาด ได้แก่ โรคฝีดาษ (Smallpox) โปлио ซาร์ส และไข้หวัดใหญ่ (ในคน) ที่เป็นเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ (Human influenza caused by a new subtype)
 - โรคที่ต้องแจ้งองค์การอนามัยโลก เมื่อมีความรุนแรงหรือเกิดการระบาดที่จะกระทบประเทศอื่น ได้แก่ อหิวาตกโรค (Cholera, Pneumonic plague, ไข้เหลือง (Yellow fever), Viral hemorrhagic fevers (Ebola, Lassa, Marburg), West Nile Fever และโรคอื่น ๆ ที่ประชาคมโลกห่วงกังวล เช่น Dengue fever rift valley fever และ Meningococcal disease
- การรายงาน** หากเกิดการระบาดของโรค ประเทศสมาชิกต้องรายงานองค์การอนามัยโลกภายใน 24 ชั่วโมง และองค์การอนามัยโลกสามารถใช้ข้อมูลการเกิดโรคจากแหล่งข้อมูลอื่นที่ไม่ใช่ของประเทศนั้น

ตรวจสอบกับประเทศสมาชิก เพื่อยืนยัน และประเทศสมาชิกต้องจัดการควบคุมป้องกันโรค และองค์การอนามัยโลกจะส่งทีมผู้เชี่ยวชาญเข้าไปช่วยเหลือ เมื่อมีการร้องขอจากประเทศนั้น ๆ

5. **การพัฒนาปรับปรุงระบบและการเฝ้าระวังควบคุมโรค** ให้สามารถตรวจจับประเมินรายงาน และควบคุมโรคภัยสุขภาพ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับประเทศ พัฒนามาตรการการป้องกันและควบคุมโรค ณ ช่องทางเข้าออกระหว่างประเทศ โดยให้มีความพร้อมภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี หลังจากรับรองกฎอนามัยระหว่างประเทศ

6. **จัดคณะทำงาน** ต้องจัดให้มีคณะผู้เชี่ยวชาญ 2 คณะ คือ Review Committee มีหน้าที่ทบทวนร่างกฎอนามัยระหว่างประเทศ และ Emergency Committee มีหน้าที่พิจารณาภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุขและให้ข้อเสนอแนะต่อองค์การอนามัยโลก

7. **ด้านมาตรฐานสาธารณสุขที่ด้านเข้าออกระหว่างประเทศ** ให้มีการพัฒนามาตรฐานงานควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ ณ ช่องทางการเข้าออกระหว่างประเทศ

กฎอนามัยระหว่างประเทศ กับ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

กฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 หรือ IHR (2005) ย่อมาจากคำว่า International Health Regulations ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงในปี พ.ศ. 2548 มีสถานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่สมาชิกขององค์การอนามัยโลกต้องปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพและภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC เนื่องจากการเดินทาง และการเคลื่อนย้ายของสินค้ามากขึ้นระหว่างประเทศ

ปัจจุบันมีโรคและภัยสุขภาพก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเดินทางและการค้าขาย จนก่อให้เกิดภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ เช่น การระบาดของโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรง หรือ โรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome: SARS) ในปี พ.ศ. 2545-2546 กรณีนมผงปนเปื้อนสารเมลามีนจากประเทศจีน การระเบิดของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ฟูกูชิมะในประเทศญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2554 การระบาดของโรคมือ เท้า ปาก ในประเทศกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2555 การระบาดของโรคไข้หวัดนกในภูมิภาคเอเชีย และการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ในตะวันออกกลาง และประเทศต่างๆ ดังนั้นจึงต้องมีระบบในการตรวจจับการระบาดของโรคและภัยคุกคามสุขภาพดังกล่าว

ประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้เล็งเห็นถึงผลกระทบดังกล่าว จึงรับเอากฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 โดยเน้นการเฝ้าระวังเหตุการณ์ผิดปกติเพื่อไม่ให้ลุกลามออกไป ตั้งแต่ระดับชุมชนในทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย และช่องทางเข้าออกระหว่างประเทศ ได้แก่ ด้านระหว่างประเทศ ท่าอากาศยานระหว่างประเทศ และท่าเรือระหว่างประเทศ เพื่อเสริมสร้าง ความปลอดภัยของประชาชน และมั่นคงทางเศรษฐกิจ หากมีเหตุผิดปกติในชุมชน เช่น พบผู้ป่วยเป็นกลุ่มพร้อมกัน โรคที่รุนแรงกว่าปกติ โรคที่ไม่รู้จักหรือไม่เคยพบในพื้นที่มาก่อน มีผู้เสียชีวิตอย่างรวดเร็วโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือแม้กระทั่งมีเหตุการณ์ที่มีสัตว์ป่วยและตายพร้อมกันจำนวนมาก พบอาหารที่ไม่ปลอดภัยจำนวนมาก และการปนเปื้อนสารเคมี แล้วนั้น ทีมเฝ้าระวังสอบสวนโรคเคลื่อนที่เร็ว หรือ ทีมเอส อาร์ อาร์ ที (SRRT) ที่มีอยู่ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เขต ประเทศ จะเข้าไปตรวจสอบและควบคุมโรคเบื้องต้นทันที

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พร้อมกับภาคีเครือข่าย 18 กระทรวง ได้พัฒนาขีดความสามารถเพื่อตรวจจับสิ่งผิดปกติในชุมชน และจากต่างประเทศที่อาจเป็นภัยคุกคามชีวิตและสุขภาพของประชาชน นอกจากจะเป็นการป้องกันและลดผลกระทบดังกล่าวแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมสนับสนุนด้านเศรษฐกิจและความได้เปรียบของประเทศในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นอย่างดีภายในปี พ.ศ. 2558

สำนักกระบวนวิทยา กรมควบคุมโรค